УДК 378.14:796.011.3

Зубченко Л.В., к.пед.н.,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
та фізичного виховання
Донецький юридичний інститут
Голик В.А.,
старший викладач кафедри спеціальних
дисциплін та фізичного виховання
Донецький юридичний інститут

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Гуманістичні засади оптимізації фізичного виховання студентів. У статті розкрито основні гуманістичні засади фізичного виховання у сфері вищої освіти. Відзначено, що гуманістична педагогіка у вищому навчальному закладі – це система наукових теорій, що розглядає студента в якості активного, свідомого, рівноправного учасника педагогічного процесу, який розвивається відповідно до його потенційних здібностей; стверджує універсальну значимість кожного студента. Ідея гуманізму передбачає формування людяності через прояв таких цінностей як любов, турбота, мужність, доброта, милосердя, толерантність. Визначено, що важливим пріоритетом гуманістичної ідеї фізичного виховання є становлення саморозвитку особистості, яке повинно здійснюватися на основі повноцінного фізичного виховання й засвоєння особистістю гуманістичних цінностей, що мотивують фізичне самовдосконалення.

Ключові слова: *гуманізм, гуманізація, фізичне виховання, особистість, студенти.*

Поставнока проблеми. Гуманізація вищої освіти актуальна в перехідні періоди розвитку країни, коли зруйновані базові загальнолюдські цінності, але ще не створені нові. Процеси дегуманізації спостерігались в суспільстві та прогресували ще у минулому столітті, але їх подальший розвиток спостерігається і тепер. Щоб не допустити цього, треба протистояти причинам, які зумовлюють ці процеси. Вони знаходяться як в зовнішніх, стосовно людини факторах, так і в самій людині, у її світогляді та способі життя. Тому одним з важливих напрямків протидії процесам дегуманізації є культивування гуманізму підростаючого покоління та студентської молоді через освіту [5, с. 170].

В цьому контексті актуальною проблемою педагогічної науки стає пошук нових моделей організації навчально-виховного процесу у вищій школі, спрямованих на гуманізацію навчання та активізацію навчально-пізнавальної діяльності, що забезпечить інтенсивне оволодіння комплексом знань, умінь і навичок та сприятиме гармонійному розвитку особистості студентів.

Згідно гуманістичного підходу до навчання, виховання слід розглядати не як вплив на особистість з метою формування потрібних викладачу, навчальному закладу або суспільству якостей, а як створення умов для саморозвитку в процесі навчання, особливо у вищій школі, а також реалізації природних сил та максимально можливої само актуалізації студентської молоді [1, с. 136].

Згідно із Законом України «Про фізичну культуру і спорт», державна політика нашої країни у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на засадах визнання фізичної культури і спорту як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя, досягнення фізичної й духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави; забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності.

В цих умовах викладач фізичного виховання повинен не тільки передавати студенту знання та формувати вміння й навички, але й залучати до сучасної прогресивної культури.

Виходячи з цього, технологізація навчального процесу в гуманістичному розумінні повинна здійснюватись не в прямому впливі на особистість, а в налагодженні та розвитку контактів між викладачем та студентами з метою підвищення ефективності їх спільної діяльності шляхом обміну інформацією, корекції поведінки та загальної стратегії взаємодії між суб'єктами. Викладач повинен приймати студента таким, яким він є, без обговорення [3, с. 217]. Йому важливо чітко формулювати власну мету та завдання, вміти висловлювати в конструктивній формі свої пропозиції, враховувати мету та інтереси студентів, тобто знайти способи досягнення співпраці з молоддю. У відповідності з таким підходом до навчання, викладач фізичного виховання повинен бути людиною, яка полегшує навчання, а не диктатором. В цьому сенсі гуманістичній підхід та взаєморозуміння викладача і студента дозволяє досягти більш значних успіхів у навчанні, ніж традиційні підходи [3, с. 221].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гуманізації як ведучої стратегії сучасної освіти розглядали В. Айнштейн, В .Возняк, В. Сухомлинський, О. Усік та ін.. Наприклад, В. Сухомлинський розглядав гуманізацію як сутність педагогіки, її принцип, як мету формування взаємин, як базисний компонент змісту формування стосунків, яким мають бути пронизані засоби навчання, як якість способів виховання. В. Возняк підкреслює важливість гуманізації освіти, що протистоїть тоталітарним та авторитарним способам здійснення педагогічного процесу.

Проблема гуманістичної цінності фізичної культури та спорту є предметом дослідження таких вчених, як І. Андонова, Ж. Атонасова, К. Бензенрті, І. Биховської, Е. Буліч, М. Дутчака, А. Єгорова, Д. Іпатова, І. Муравова, Т. Левченко, Г. Ложкіна, Б. Шияна та ін.

Ідеали та цінності фізичного виховання у навчальних закладах різного типу висвітлено у працях А. Гутіна, З. Кравчика, Т. Круцевич, Н. Лєкарської, Б. Лоу, М. Сараф, В. Столярова та ін.

Мета статті. Головна мета статті полягає у розкритті основних шляхів у напрямку гуманізації процесу з фізичного виховання студентів.

Виклад основного матеріалу. В Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті увагу приділено національному вихованню, основною метою якого є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури.

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Держава разом із громадськістю сприяє збереженню здоров'я учасників навчально-виховного процесу, залученню їх до занять фізичною культурою і спортом, недопущенню будь-яких форм насильства в навчальних закладах, а також проведенню та впровадженню в практику результатів міжгалузевих наукових досліджень з проблем зміцнення здоров'я, пропаганді здорового способу життя та вихованню культури поведінки особистості [4, с. 15].

Гуманітарний вектор сучасної вищої освіти передбачає фундаментальну підготовкумайбутніх фахівців, самоосвіту та самовдосконалення інтелектуальних, креативних і фізичних можливостей студента. Це включає формування широкого культурницького світогляду, національної самосвідомості та дбайливого ставлення до власного здоров'я як вагомих складових способу життя, що є визначальним у досягненні кар'єрного та життєвого успіху [1; 2; 3; 4; 5].

Фізичне виховання виступає одним з пріоритетних напрямів у національній системі освіти, який спрямований на утвердження здорового способу життя як невід'ємного елемента загальної культури особистості. Основою фізичного виховання є повноцінний

фізичний розвиток особистості, формування її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духа, людини і природи.

Гуманізація фізичного виховання полягає в особистісній орієнтації та зверненості педагогічних процесів до молодої людини, у створенні оптимальних умов для розвитку індивідуальності кожного, у толерантному ставленні до різних психофізіологічних можливостей молоді. Реалізація наукового підходу здійснюється шляхом всебічного вивчення та формування теоретичних і методичних засад розвитку фізичного виховання, спорту для всіх та оздоровчої рухової активності [2, с. 181].

Тому гуманістичні підходи у фізичному вихованні студентів передбачають: а) відповідальність за прийняття рішень стосовно кожного студента та передбачення всіх педагогічних і соціальних наслідків цих рішень; б) ставлення викладача до студента повинно носити не просто офіційний (діловий, професійний), але й людський (дружній, конфіденційний) характер; в терпимість до неправильних вчинків, суджень та переконань студентів, вміння переконувати та роз'яснювати молоді їхні помилки; – ставлення до студента як до особистості (поважати та підтримувати найбільш цінні його якості, всебічно сприяти їх розвитку); г) вдосконалення керуванням своїми емоціями та здійснення контролю власної поведінки; д) зміцнення авторитету викладача фізичного виховання як людини і як фахівця. Роль фізичного виховання полягає в наданні спільній діяльності студентської молоді особистого змісту та виробленні позитивно-ціннісного ставлення до неї. Вирішальним фактором здійснення цієї ролі є важливий приклад відповідального ставлення до спільної справи, яка спонукає до усвідомлено-емоційного сприймання моральних норм, до переживання подій, учасниками яких є студентська молодь. Причому ефективність визначається станом організаційної і виховної діяльності вищої школи, рівнем виховної роботи в студентських групах, ставлення викладачів фізичного виховання, кураторів, заступників деканів з виховної роботи до виховання як до цілісного процесу зростання особистої культури студента [3, с. 219]. Змістовними сторонами процесу є основні та допоміжні засоби фізичного виховання, які доповнюючи одне одного, становлять собою інтегроване утворення, побудоване на єдності теорії і практики фізичного виховання.

Методичними складовими гуманістичного підходу у фізичному вихованні виступають: – доступність запропонованих фізичних і психічних навантажень кожному студентові: – чітка система занять, яка забезпечує наступність у засвоєнні фізичних вправ; – диференційований підхід до студентів з урахуванням статі, стану здоров'я, фізичного розвитку, рухової підготовленості.

Практично в усіх країнах світу йде інтенсивний пошук нових ідей та гуманістичних підходів до організації навчально-виховного процесу, розробляються й впроваджуються у практику інноваційні проекти і програми з фізичного виховання. Використання нових досягнень та методик, переорієнтація ціннісних мотивацій з матеріальних на загальнолюдські дозволяють корінним чином змінити на краще спосіб життя сучасної молоді.

Визначаючи методологічні підходи до гуманізації фізичного виховання, слід зазначити, що воно є відкритою системою. Тому під впливом змін соціокультурної ситуації та економічних умов повинна коректуватися система поглядів, які визначають його цільові установки, зміст, педагогічні технології й досягнуті результаті. Основним чинником, що впливає на коректування системи поглядів, які визначають гуманізацію фізичного виховання, є відношення до людини. Згідно з ним, фізичне виховання завжди повинно бути зорієнтоване на людину, задоволення її життєво важливих потреб.

Центральною проблемою такої орієнтації фізичного виховання є проблема мети, яка визначає завдання, впливає на засоби, які використовуються, педагогічні технології й результати.

Вирішення цією проблеми полягає у розумінні того, що людина – найвища цінність суспільства й держави. Фізичне виховання повинно відповідати цій гуманістичній нормі.

Процес залучення студентів до занять фізичною культурою і спортом повинен мати ненасильницький характер. Тобто, мета і завдання, які її конкретизують, повинні сприяти становленню у процесі фізичного виховання природних механізмів, що мотивують особистість до занять фізичною культурою і спортом.

Ці механізми можуть формуватися на основі взаємозв'язку мети з базовими життєво важливими для особистості гуманістичними цінностями й вимогами, що висуваються до неї умовами життя [6].

Фізичне виховання пов'язане з життєвими смислами особистості яку засіб збереження гуманістичних цінностей. Для повноцінного фізичного розвитку особистості необхідна активна, творча фізкультурна діяльність студента. Фізичне виховання у вищому навчальному закладі не тільки декларує гуманістичні ідеї, але й добивається їхньої практичної реалізації, оскільки представляє собою соціально-виховну діяльність у межах соціальної системи, спрямоване на вирішення завдань, пов'язаних з формуванням й удосконаленням мотивації – інтересу до спорту, потреби у систематичних заняттях спортом, формування фізичної культури особистості як елемента здорового способу життя [5].

Формування здоров'язберігаючого аспекту у сучасній освітній парадигмі є актуальним, так як у дійсності здоров'я стає все більш затребуваним суспільством. Сучасні вимоги до освіти актуалізують завдання модернізації фізичного виховання і ставлять питання збереження й підтримку здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу.

Отже, гуманістична педагогіка у вищому навчальному закладі – це система наукових теорій, що розглядає студента в якості активного, свідомого, рівноправного учасника педагогічного процесу, який розвивається відповідно до його потенційних здібностей; стверджує універсальну значимість кожного студента незалежно від раси, національності, віросповідання тощо. Ідея гуманізму передбачає формування людяності через прояв відомих цінностей – любові, турботи, мужності, доброти, милосердя, толерантності.

У студентів необхідно формувати гуманне ставлення до дітей з перших днів перебування у ВНЗ. Гуманізацію навчального і виховного процесу у ВНЗ повинні відчути і втілити в життя викладачі, особисто для себе кожен із викладачів повинен поставити особистість студента у центр уваги.

Засобами виховання гуманізації студентів виступають особистий приклад та авторитет викладачів, традиції інституту, гуманістичний характер атмосфери в інституті.

Таким чином, гуманізація вищої освіти повинна стати обов'язковою умовою педагогічних технологій навчання та виховання сучасної молоді. Гуманістична педагогіка – це, перш за все, система самопізнання і саморозвитку індивідуальності студента за умови партнерства з викладачем, головне завдання якого – допомогти молоді в її самовизначенні, створити максимальні умови для фізичного та духовного розвитку.

Фізичне виховання в цьому контексті має значні потенційні можливості педагогічного впливу на розвиток та становлення особистості у відповідності з високими нормами гуманістичної моралі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, важливим пріоритетом гуманістичної ідеї фізичного виховання є становлення саморозвитку особистості, яке повинно здійснюватися на основі повноцінного фізичного виховання й засвоєння особистістю гуманістичних цінностей, які мотивують фізичне самовдосконалення. Фізичне виховання повинно бути емоційно насиченим, приносити корисні результати, визивати почуття природнього задоволення від рухової активності.

Подальші наукові пошуки в даному напрямку будуть спрямовані на більш глибоке вивчення процесу гуманізації фізичного виховання студентів сучасних вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Додонова О. Удосконалення навчального процесу фізичного виховання студентів на основі розвитку мотивації та гуманізму / О. Додонова // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. – № 3 (19), 2012. – С. 136–142.

2. Заплішний І. І. Шляхи оптимізації формування у студентів здорового способу життя засобами фізичного виховання / І. І. Заплішний, Ф. С. Сенченко, М. П. Бойко // Вісник ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка. – Вип.44. Серія : педагогічні науки. – Чернігів, 2007. – С.180–183.

3. Иванов И. В. Реорганизация физического воспитания на основе гуманистического подхода / И. В. Иванов // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – №4. – С. 216–221.

4. Кузнецова І. А. Гуманізація процесу навчання / І. А. Кузнецова // Інженерні та освітні технології : зб. наук.пр. – Кременчуг : КНУ ім. М. Остроградського. – 2015. – № 1 (9) – С. 14–18.

5. Литвиненко О. М. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів фізичного виховання / О.М.Литвиненко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2013. – №112. – С. 169–173

6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пєхоти. – К. :АСК, 2003. – 255с. – ISBN 978-966-8708-28-2

References

1. Dodonova, O. (2012). *Udoskonalennya navchalnogo procesu fizichnogo vykhovannya studentiv na osnovi rosvitku motivatsyi ta humanizmu* [Improvement of the educational process of physical education of students on the basis of the development of motivation and humanism]. Physical education, sports and health culture in modern society. – no. 3 (19), pp. 136–142. [in Ukrainian].

2. Zaplishny, I. (2007). *Chlyahi optimizatsii formuvanyau studentiv zdorovogo sposobu jitya* [Ways of optimizing the formation of healthy lifestyles by means of physical education]. Bulletin of the ChSPU T. Shevchenko. Series : pedagogical sciences.– no. 44, pp. 180–183. [in Ukrainian].

3. Ivanov, I. (2012). *Reorganizatsiya fizicheskogo vospitanya na osnove humanisticheskogo podkhoda* [Reorganization of physical education based on humanistic approach]. Siberian Pedagogical Journal, no. 4, pp. 216–221. [in in Russian].

4. Kuznetsova, I. (2015). *Humanizatsya procesu navchanya* [Humanization of the learning process]. Engineering and educational technologies, Bulletin KNU of the M. Ostrogradsky. 1 (9), pp. 14–18. [in Ukrainian].

5. Litvinenko, O. (2013). *Formuvanya humanistichukh* tsinostey u maybutnikh uchiteliv *fizichnogo vykhovannya* [Formation of humanistic values in future teachers of physical education]. Visnyk of Lugansk National University Taras Shevchenko : Pedagogical Sciences, no. 121, pp. 169–173. [in Ukrainian].

6. Educational technologies: teaching method. Manual (2003). O. Pekhota, A. Kiktenko, O. Lybarsky and others; for ed. O. Pekhota. – K.: ASK, 255 p. [in Ukrainian].

Zubchenko L.V., Ph.D., Associate Professor of the Special Subjects and Physical Education Department, Donetsk Law Institute.

Golyk V.A., Senior Teacher of Special Subjects and Physical Education Department, Donetsk Law Institute.

The Humanistic Basis of optimization of the process of Physical Education of students.

Abstract

The article reveals the main humanistic principles of physical education in the sphere of higher education. It is noted that the humanization of higher education is relevant in the transitional periods of the country's development, when the basic universal values are destroyed, but new ones have not yet been created. The processes of dehumanization were observed in society and progressed in the last century, but their further development is observed now. In order to prevent this, we must resist the causes that are causing these processes. They are both in the external, in terms of human factors, and in the person itself, in its outlook and way of life. Therefore, one of the important areas of counteracting the processes of dehumanization is the cultivation of the humanity of the younger generation and student youth through education. In this context, the current problem of pedagogical science is the search for new models of organization of the educational process in higher education aimed at the humanization of education and activization of educational and cognitive activity, which will ensure intensive mastering of a complex of knowledge, skills and skills and will promote the harmonious development of students' personalities.

It is noted that humanistic pedagogy in a higher educational institution is a system of scientific theories that treats a student as an active, conscious, equal participant in the pedagogical process developing in accordance with its potential capabilities; Affirms the universal significance of each student. The idea of humanism involves the formation of humanity through the manifestation of such values as love, care, courage, kindness, mercy, tolerance.

It is determined that an important priority of the humanistic idea of physical education is the development of self-development of the individual, which should be carried out on the basis of a full-fledged physical education and the assimilation of humanistic values by the individual motivating physical self-improvement. Therefore humanistic position of physical education should be based on domestic natural self-regulators man to defend the sovereignty of the individual, meet the age and sex characteristics.

Key words: humanity, humanism, physical education, personality, students.

Стаття надійшла до редакції: 19.08.2017 р.